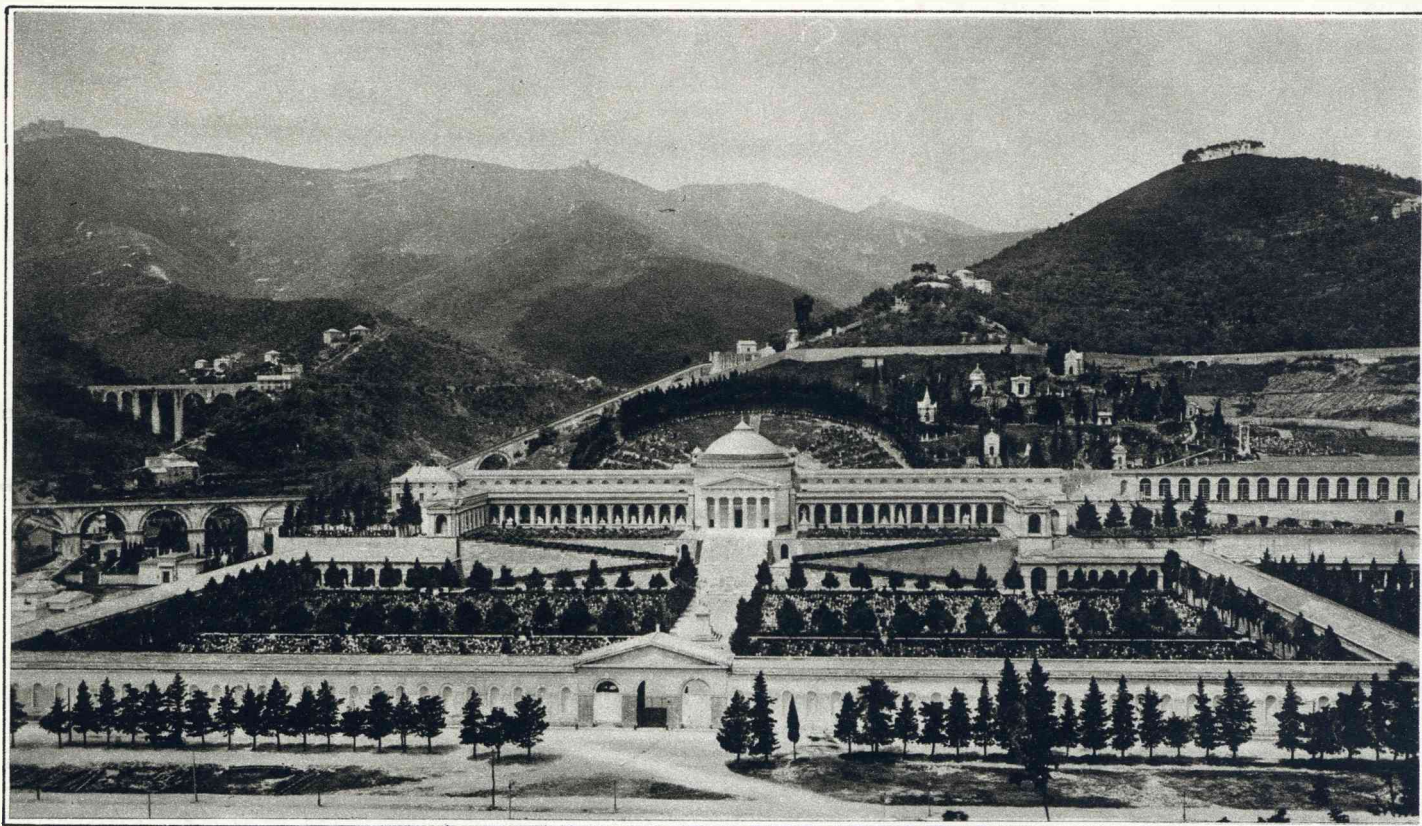

HET CAMPO SANTO TE GENUA.

DOODENCULTUS

DOOR W. SMIT

Er zijn maar weinig volksgebruiken, die zóó trouw als die bij den doodencultus, aan het nageslacht zijn overgeleverd. De gedachte, dat de overledenen in het hiernamaals hun leven zouden voortzetten, deed reeds aan de Noren in de steenperiode den dooden wapens medegeven; onze Germaansche voorouders werden in den dood vergezeld door hun bekers en drinkhorens. Vele gebruiken wijzen op een ouderdom van duizenden jaren; ze zijn dan ook zeer waarschijnlijk een erfgoed uit ons Indo-Germaansch stamland.

Voor al op het platteland is de doodencultus nog het zuiverst bewaard gebleven.

Na een sterfgeval werden onmiddellijk deuren en vensters in het sterfvertrek geopend, een scheidingsgebruik, om de ziel gelegenheid te geven de woning te verlaten.

De klok werd stil gezet, want, zoo meende men in Friesland, anders zou er spoedig een tweede sterfgeval in huis volgen.

Het overlijden moest worden bekend gemaakt, wat men in den ouden tijd ook deed aan het vee, de bijen en de boomen, die gerekend werden tot den familiekring. Het is nog niet zoo heel lang geleden, en nu en dan gebeurt het nog, dat bij de boeren op de Veluwe, wanneer de imker was overleden, een zwarte streep aan de linkerzijde van iederen korf werd geleverd, terwijl op andere plaatsen korven van rouwstrikjes werden voorzien.

In Westfalen luidde de aanzegformule voor de bijen:

*Imme, imme, din Heer is dood,
Nu bliw bi mi in mine Nood.*

Behalve het aanzeggen was ook het overluiden of uitluiden (waarbij lui-bier behoorde) burenplicht. In den regel werd drie maal geluid voor volwassenen en éénmaal voor kinderen, doch ook wel „drie maal voor den man en twee maal voor het wijf.”

De burens bestelden ook de doodkist, waarvoor reeds tevoren de planken werden bewaard.

Den avond vóór de begrafenis werd de doode in zijn laatste woning gelegd. De rijken en voornameren lagen in praalgewaad en met hun kostbaarheden versierd in de kist; bijzonder streng waren de straffen tegen lijk- en grafschenders.

Bij het kisten werd de doode met de voeten naar de deur gelegd en zoo droeg men hem ook naar buiten.

Een zeer oud gebruik vinden wij nog in de lijkwaken of doodenwaken, een gekerstend afweergebruik, dat is overgegaan in waken en bidden. Vroeger werden hierbij klaagliederen gezongen en een lijkmaal gehouden, terwijl het in Twente nog niet geheel tot het verleden behoort.

Twee nachtwaken, vroeger drie, werden in het sterfvertrek etende, drinkende en pratende doorgebracht.

Reeds bij de Grieken en Romeinen waren zij bekend onder den naam van vigiliën, terwijl onze voorouders met zang, gelach en scherts den tijd sletten, want vroolijk moest de doode van deze aarde scheiden en hoe meer gasten en hoe luidruchtiger het toeging des te grooter was de eer den overledene bewezen.

In de 18e eeuw moest de keurvorst van Keulen de drinkgelagen en het dobbelen bij de nachtwaken verbieden en ook in ons land werden er herhaaldelijk bepalingen tegen gemaakt.

In vroeger tijden bestond ook nog het rouwklagen, meestal daags vóór de begrafenis. De rouwklaagsters kwamen binnen, in het zwart gekleed, spraken een troostwoord tot de nabestaanden, zetten zich zwiingend neer, aten en dronken wat op tafel stond en verdwenen weer van het tooneel.

Dan had men nog het begrafenismaal, dat echter ook wel eens later werd gehouden. De spottende naam van „dikke dag” wijst er maar al te duidelijk op, dat een begrafenismaal dikwijls is overgegaan in een ware zwelgpertij, waarbij een overvloed van wit brood en ham, koek en beschuit, kaas, rijstebrij met suiker en tonnen vol bier door bloedverwanten, vrienden en geburen ter eere van den overledene werd verorberd.

Bij zoo'n begrafenismaal op het platteland was het meestal zoo, dat de gasten „aten als wolven, dronken als Tempeliers en vochten als oude Germanen”.

Dit lijk- of begrafenismaal is het overblijfsel van het oude doodenoffer dat bij het graf zelf gehouden en in christelijke tijden herhaaldelijk werd verboden, waaraan de doode geacht werd onzichtbaar deel te nemen, zoodat een plaats voor hem werd open-